

adós a korábban érkezett s azóta is itt élt magyarok történetének föltárásával. A helyett, hogy legalább most munkához látott volna – nyilván ezeregy oka volt, hogy miért nem tette –, gőzerővel ostorozni kezdte az immár doktor Neparáczki Endrét és témavezető tanárát, *Török Tibort*, aki időközben a maga kutatását is megjelentette.

Néhány észrevétel kér szót: a nem finnugor Árpád-nép miként lett magyar ajkú?

A finnugorok – vagy legalább a hantik és a manysik – miért nem őrizték meg magyar nyelvüket és kultúrájukat?

A finnugor elem tán csak nem azért hiányzik teljes mértékben genetikai

állományunkból, mert ősünk valamilyen – milyen? – okból nem álltak szorosabb kapcsolatban a finnugorokkal?

Mikor és hol tanultak magyarul a finnugor népektől és tőlünk is roppant távolról érkező avarok és hunok?

*

Az utolsó szó legyen László Gyuláé: „A 896-os honfoglalás történelme szilárdan áll, amit a magam felvetése ehhez hozzáfűz, csupán annyi, hogy Árpád magyarjai a Kárpát-medencében már javarészt magyarokat találtak, akik előttük a 670-es évek táján özönlöttek ide.” – írja a *3szek.ro*

(2018. augusztus 12. *Székelyföld.ma*)

Gazdovits Miklós

Olvasói levél

Tisztelt *Czakó Gábor Úr!*

... Nem olyan régen az erdélyi, tágasabb formában a Kárpát-medencébe letelepedett örmények történetével én is foglalkoztam. De az élet árja engem túl messzire sodort az említett történelem alkotóinak utódaitól, valamint a nagy könyvtárraktól, ahol kimagasló tetteik leírását tárolják...*Dr. Issekutz Sarolta elnök* úrnő és *Bálintné Kovács Júlia* úrnő jóvoltából. a bukaresti címemre kapom az EÖGY füzeteket, melyeket onnan nekem Stockholmba továbbítanak.

Ilyen módon az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek utolsó négy számában (2018/233, 234, 235 és 236.) az Ön és mások dolgozataiból tudomást vehettem arról, hogy a *Hunfalvy Pál* által terjesztett mai hivatalos finnugor magyar eredetnek az ellenfelei: a *Vámbery Ármin* által kidolgozott és elsődlegesen hivatalos volt turáni magyar eredet hívei, Magyarországon

is mernek az előtérbe törni. (Mert külföldön a magyarok finnugor eredetén már réggen mosolyognak).

A turáni eredet hívei, a finnugorizmus ellen már régóta fontos ütőkártyákkal rendelkeznek és nincsen kizárva az, hogy a közeljövőben hivatalosan is győzzenek. Ez hatalmas fontossággal bírma a Kárpát-medencei örmény eredetű magyarok részére, mert közvetett formában megadja a lehetőséget annak, hogy még alapsabban bizonyítani lehessen az 1850-es években *Horváth István* magyar történész – eleinte nem annyira határozott – állítását, mely szerint a magyarok vándorlása idejében, a magyar törzsek keretében örmények is jelentős számban jelen voltak, és egymás kulturális és más nemű szokásaikra kölcsönösen hatottak. Ezt az elméletet *Lukácsy Kristóf* határozott állítássá fejlesztette és történelmi felfedezéséért „a magyar nemzet ötvöző elemeire

vonatkozólag, melyek közé határozottan beiktatta az örményt”, az MTA történelmi osztályának levelező tagjai közé választotta.

Szongott Kristóf pedig a magyar-örmény rokonság lehetőségét is bizonyította.

„Vitkozhatunk a fenti érvekkel, az azonban bizonyos, hogy az *Erdélyi Örmény Iskola* nemzeti mozgalom politikai céljainak megfelelően vezetői a Kárpát-medencében élő örmény nemzedékeket a magyar-örmény rokonság tudatában és szellemében nevelték. Ez magyarázza elsődlegesen

a magyarörmény önmegnevezést.” (G.M.: Az Erdélyi örmények története; Kritérium, Kolozsvár, 2006, p.: 135-152).

A vándorlás-kori (Árpád-kori magyar-örmény kapcsolatokról – valamint az egymásra hatásuk lehetőségéről nagy mennyiségű irodalom jelent meg *Szongott Kristóf* után is. De azok a szerzők, akik (*Szilágyi András* szerint) „a Kárpát-medencében lévő 110 centrális templom” kaukázusi behatásra építését hozzák fel bizonyítékként, csupán a rotundák **külső, felszíni**, építészeti stílusi hasonlatosságukkal foglalkoznak. Ilyen képen nem lehet biztosan tudni azt, hogy ezeket a templomokat kik építették és kiknek a használatára? (Legalább is egy részük, hogy ne abszolutizáljunk). Pedig egyes rotundák falainak **belső, lényegi** díszítményei az előbbi kérdésekre megadják a pontos és vitathatatlan választ.

Részlet a bukaresti örmény kultúrház oldalát díszítő dombormúról: Mihai birkózik a madvének álcázott Gohárral

Így például a Bodrogközben lévő (kaukázusi hasonlatossága miatt annyit tárgyalt) Karcrai rotunda belső faldíszítményei között fennmaradt két dombormű, melyek az örmény hitregék legnépszerűbb és lelkükhöz legközelebb álló hőseit ábrázolják. Az egyik dombormű két küzdő alakot mutat. Pontosbban, az örmény *Szaszuni Dávid* legenda IV. énekének második részében leírt, a leánynézőbe jött ifjú *Mihai* és a fiatal harcosnak ábrázolt és álcázott ifjú ara, *Gohár* birkózási jelenetét, amint a kontyos

Gohár, Mihai szakállát tépve küszködik. A második dombormű két összefonódott nyakú hatyút ábrázol. Az „*Ah! Tamar!*” legenda

két vízbefúlt szerelmesét mutatja, miután holttestük hatyúvá változott.

A Kiszombori (kaukázusi hasonlatossága miatt ugyancsak sokat tárgyalt) rotunda esetében a templom bejáratával szemben lévő diadalív két oldalán lévő freskóra szeretném felhívni a figyelmet. A festmény két remetét ábrázol. Az egyik, keresztel a kezében fekszik. A másik pedig a barlang bejáratánál térdel. A *Szent Gergely Legendából* tudjuk, hogy *Gergely*, az örmények első püspöke, 325-ben, a *Szebuh hegy* egyik barlangjában remetéskedett és itt halt meg. Teljesen ép holttestét évek múltán találta meg egy pásztor, egy pünkösdi utáni 4. szombaton. A festmény éppen ezt a majdnem minden

örmény templomban megtalálható jelene-
tet ábrázolja. (L.u.o., p.90-97, 265-271).

Más adatokkal egybekötve, nem lehet jobban, „kézzel foghatóbban” és vitathatatlanul bizonyítani azt, hogy ezt a két kívülről kerek, de belülről hatkarélyos templomot az Árpád-kori magyarokkal jött örmények építették, saját használatukra. Mert egyetlen vándor néptörödédek sem díszíti új letelepedési helyeiken épített templomaikat más nemzet hitregéből vett hősökkel. Az Árpád-kori örmények nemcsak építkezési modelljeiket hozták magukkal, hanem népregéik hőseit is!

Tisztelt Czákó Gábor Úr!

Lehet, hogy feltette a kérdést: vajon mi késztetett engem arra, hogy Önnek ezt a levelet küldjem, és méghozzá a fenti tartalommal. Válaszok a kérdésre:

– elsősorban az, hogy a még más által nem említett szerény, de határozott észrevételeimmel válaszoljak a füzetek 323. számában megjelent cikknek utolsó öt soraiban, Stockholmban is hallott, kiáltásszerű felhívására, mely szerint „Ideje lenne félretenni bizonyos dogmákat és tárgyilagosan megvizsgálni a honfoglalás előtti-utáni időkre nyúló kaukázusi magyar kapcsolatokat”. Mert én úgy gondolom, hogy az említett rotundák falain lévő örmény hősök jelenléte már magában is elegendő az említett kapcsolatok, vitát meg nem engedő, bizonyítására.

– másodsorban azért, mert (ha ezért túl merésznék is vesznék) fel szeretném hívni a szakemberek figyelmét arra, hogy az örmény evangéliumok, miscskönyvek, néphagyományok és faldíszítési faragvány-modellek ismerete alapján (esetleg) más rotundák falain is találkozhattak jellegzetes kaukázusi örmény faldíszítési modellekkel. Nem feltétlenül szükséges a túl messze lévő kaukázusi templomok komplikált szabályait feszegetni, mert a Kárpát-medencei rotundákban és a magyar szótárban határozottabb bizonyítékokat találunk, csak be kell ismerni őket!

– harmadszor pedig azért, mert mivel – ha hivatalosan nincs is elismerve –, az Árpád-kori magyar-örmény kapcsolatok létezése határozottan be van bizonyítva, a szakemberek inkább azt döntsék el, hogy milyen számban voltak jelen az

örmények az Árpád-kori magyar törzsek keretében, és milyen formában és mértékben hatottak egymásra együttlétük idejében.

Megtisztelve érezném magam, ha egy válaszlevelében – mint szakember- kritikailag mérlegelné az erről a témáról könyvben és levelemben írottakat. Mellékelek fénymásolatban a könyvből hat illusztrációt.

Jó egészséget és további sikeres munkálkodást kívánok.

Tisztelettel:
Gazdovits Miklós

Ahtamar hatyüü a taroni evangéliumos könyv (1306) díszítőelemei között. (A Szamosújvári Örmény Múzeum tulajdona)